

Dini Araştırmalar, Ocak-Nisan 2002, C. 4, s. 12, ss. 181-196.

Ney'in Tarihi Gelişimi ve Dini Mûsikimizdeki Yeri

Fatih KOCA*

Abstract

In this article, the progress of the ney, predominant instrument in the religious music, throughout the known human history is shortly investigated. Although the past forms of the ney is not very similar to today's modern one, it is discussed that the ney was in use in past. Moreover, finding answer to the question of how ney has taken place in the religious music is also in the vicinity of the main interests of the article.

After ney completed its historical progress with Kutb-i Nâyi Osman Dede, it has taken place in the religious music with Mevlana and master of neyzen's Hamza Dede. Apart from the fact that the ney is capable of giving all the sounds in nature, it is also most likely instrument to the human voice. Even though ney is made of reed and looks simple, it affects the human soul dramatically, even in the first hearing. This is, of course, the proof of the fact that its effect to the universal soul.

Keywords: *religious music, reed, universal soul of music.*

Ney'in Kısaca Tarihteki Yeri

İlk insan Hz. Adem (a.s) yaratıldığından bu yana ses varolduğuna göre, musiki de ilk insanla beraber varolmuştur. İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran özellik sadece düşünme duygusu değildir. İnsanda yüksek hisler deni-

---

* Öğr. Gör., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk Din Mûsikisi Anabilim Dalı e-mail: m_fatih_koca@yahoo.com.

len din hissi ve estetik gibi yaratılışında varolan hisler de vardır. İnsanoğlu bu hislere doğuştan sahiptir.¹

İnsanın olduğu her yerde müzik yapılmıştır. Her ne kadar bazı yerlerde üfleme çalgılarının kullanıldığını biz bilesek de, bilmediğimiz ya da kaynaklarda bize bildirilmemiş insan topluluklarında da üfleme çalgılarının kullanıldığına inanmaktayız.

İlk insanlar ren geyiklerinin parmak kemiklerinden düdüklü yapıp çalmaktaydı. Daha sonra bu düdüklere delikler açarak nefesli çalgı çeşidini geliştirdiler. Sümerler, Babilliler, Asurlular bu üfleme çalgı türünden olan flütleri kullanmışlardır. Mısırlılar ise şimdiki bizim neyimize benzeyen yanal flütü kullanmışlardır.²

Çinliler (İ.Ö. 551) su kabuğundan “ağız orglarını”, Japonlar (İ.S. VII. yy) bir düdüklü türü olan “yamato-bue” yi, İbraniler “şofar” adlı koç boynuzundan yapılmış üfleme çalgıyı, Grekler (İ.Ö. 3000) “aulos” denilen üfleme çalgıyı ve pan düdüklülerini kullandılar.³

İbn Haldun, Mukaddime isimli eserinde eskiden “Şebbe” isminde içi boş bir kamıştan yapılmış, üzerinde belirli bir kaide üzere açılmış delikleri bulunan, parmaklarla basılarak güzel sesler çıkaran ve insanları neşelendiren üfleme bir sazın varlığını kaydetmiştir. Batı Afrika’da da “Zulami” isimli ney şeklinde ağaçtan yapılan başka bir üfleme çalgıdan bahseder. Yine Batı Afrika’da “Buk” isminde nefesli başka bir aletten de söz etmiştir.⁴

Sümerler’de M.Ö.5000 yıllarından itibaren kullanıldığı sanılan bu saz’a ait elimizdeki en eski bulgu, M.Ö.2800-3000 yıllarından kalan bugün Amerika’da Philadelphia Üniversitesi Müzesi’nde sergilenen ney’dir. Ney’in o dönemlerde de dinsel törenlerde kullanıldığı sanılmaktadır. Assomption rahiplerinden Thibaut’un “Esrarengiz, cezbedici, tatlı ve ahenkli bir ses” diye tanımladığı ney’i “Kamışların üzerinden geçerken, kuşları uyandırmaya korkan tatlı bir meltemin kanat çırpınışları” diyerek lirik bir anlam yüklemiştir.⁵

Bunlardan başka İskandinavlılar, Romalılar, Hindistanlıların da üfleme çalgılar kullandıklarını bazı kaynaklardan öğreniyoruz.

M.Ö. I. binden itibaren gelişmekte olan bir müzik görmekteyiz. Bunların ispatı, Sibirya’da yapılan bazı kazılarda, müzik aletleri ve ney’e benzer yan tutularak üflenen nefesli çalgıların kalıntılarıdır. Doğu Türkistan ve Fergana vadisi bölgelerinde de aynı kalıntılar mevcuttur.⁶

Daha sonraları bu çeşit ilkel boru ve düdüklü geliştirilerek, ses oktavları genişletilmiştir. XII. yy’da “Nây-i Türkî” adı verilen Türk Borusu da bu üfleme çalgılar arasındaki yerini almıştır.⁷

1 Ruhi Kalender; *Dini Musiki Ders Notları*, Ankara 1983, s.1.

2 Gültekin Oransay; *Musiki Tarihi*, Yaykur, Ankara 1976, s.65

3 Oransay; a.g.e. s.71-81

4 İbn Haldun, *Mukaddime*, M.E.B Yayınları, İstanbul 1996, Cilt 2, s.424-425.

5 Timuçin Çevikoğlu, *“Ney” adlı yayınlanmamış eseri*, Konya 1998.

6 Oğün Atilla Budak; *Türk Müziğinin Kökeni ve Gelişimi*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000s.24.

7 Budak, a.g.e. s.24.

Eski zamanlarda Kuzey Afrika'da yaşayan Berber topluluğu, genellikle kamıştan yapılmış üfleme aletlerinden "Şebbabe" adını verdikleri "Mizmar"ı icad etmişlerdir. İran şairi Firdevsî (1020) Şehnâme isimli eserinde Kürdistanlı İbn Kurdâbî'nin "Fute"(ney) isimli kamıştan üfleme sazı, Persliler'in siyah nây'ı icad ettiklerini kaydetmektedir.⁸

İbn Haldun'un belirttiğine göre Araplar mûsikîyi İranlılar ile Rumlar'dan almışlardır. Acem ve Rum mûsikîcileri Hicaza giderek Araplara uşak ve köle olmuşlar, toplantılarda ud, tanbur, düdük ve "ney" çalmışlardır.⁹

Uygurlar'ın mabetlerinin duvar resimlerinde ud ve ney birlikteliği göze çarpar. M.Ö. 3000 yılına ait Sümer, Akat, Hitit dilinde yazılmış çivi yazılı metinlerde enstüraman adlarını sayarken üfleme aletleri enstüramanlara "giy" adını verdiklerini görmekteyiz.¹⁰

Eski Türk Uygarlıklarında diğer müzik aletlerinin yanında üfleme aletleri de kullanıldığı hatta ney sazına daha da önem verdikleri tarihi bir gerçektir.¹¹

Türk Dünyasında en yaygın ve en eski çalgı, kamış parçası, kaval kemiği ve içi boş boynuz türlerine üflenilerek ses çıkartılan kaval sazıdır. Sıbzgı adıyla tanınan eski Türk çalgısı bugün hâlâ ülkemizde Sipsi adıyla yaşamaktadır. Avar Türklerine ait kemikten yapılmış çifte kaval, Macaristan'da ki bir kazıda ortaya çıkarılmıştır.¹²

Maragalı Abdülkadir, kullanılan nefesli çalgıları iki grupta incelemiştir.

1- Mukayyemat; Nây-ı Sefid, zembr-i siyah nây, nây-ı balaban, nây-ı çâver, surnay, borgu, bak, nefir, nây-ı hıyk.

2- Mutallekât; Mûsikâr, çıpçık, erganun¹³.

Türk kabilelerinin kullandığı ney çeşitlerinin tümüne nây-i çâver denmektedir.¹⁴

Hüseyin Sadettin Arel, Türklerdeki Mûsikî âletlerini tanıtırken, onların kullanmış oldukları nefesli sazların isimlerini kitabında şöyle zikretmiştir;

Asafi zurna, ana düdüğü, afrasiyab borusu, acemi zurna, çığırtma, balaban, battal, borazan, boy zurna, bülür, cin düdük, cuk-cuk, cura, argul, çığırtmaç, çibuk, çifte kaval, sipsi, çimon, çar veya şor, cubçık, dane-kıyü düdüğü, derviş borusu, dilli düdük, efresyab, eyyûb, gayda, gırnata girift, ingiliz borusu, kaba düdük, kakratcu, mizmar, karabaş, kargı, kaval, karney, kornay, koşnay, kuray, kurrenay, eşul, luturiyan, macar

8 Ruhi Kalender, *XV. Yüzyıla Kadar Arap İnan ve Türk Mûsikîsi'nin Kısa Tarihçesi*, c. XXXIX, s. 253, Ankara 1999.

9 Hüseyin Sadettin Arel, *Türk Mûsikîsi Kimidir*; Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s.37. Ayrıca bakınız İbn Haldun, *Mukaddime*, c.II. s.435.

10 Budak, a.g.e. s.24.

11 Selâmi Bertug; "Sazlarımız Ney", Ankara 1970.

12 Salih Turhan; *Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1991, s. 375.

13 Murat Bardakçı; *Maragalı Abdülkadir*, Pan Yayıncılık, İstanbul 1986, s. 99-108.

14 Hüseyin Ali Mahfuz; *Kâmûsu'l-Mûsikîyyi'l-Arabiyye*, Dârü'l-hurriye, Bağdat 1977, s. 124-125.

düdüğü, mehter düdüğü, mey, mûsikal, nefir, organun, pirinç, pîşe, saffır, saffır-i bülbül, sarbasnay, sarnay, sıbızga, şabr, şahlıca, şihâbî zurna, şişe, tulum, turumpeta, tutek, yaslı, yelli, arabî düdük.¹⁵

Ney'in Tarihteki Mistik Yeri

Bunların dışında, nefesli çalgıların ilk üfleyicisinin Hz. Musa olduğunun ve Hz. Musa'nın çoban iken ibtida kaval üflediğinin rivayetleri de kaynaklarda bildirilmektedir.¹⁶

Hz. Davud'a verilen Zebur'un Ramazan ayında indirildiği, içinde mev'iza ve hikmetli sözlerin bulunduğu, Hz. Davud'un onu genellikle makamla ve bir musiki aleti (kamış) eşliğinde okuduğu da nakledilmektedir.¹⁷

Hz. Adem'in yaratılmasından sonra ruhun, mûsikî ile Hz. Adem'in cesedine girmesi teması, Türkistan mehterleri arasında yaygındır. Cebrail cennetten bir koş-ney (iki neyin bir arada bulunduğu çalgı) getirir. Bunun sesinden hoşlanan ruh cedese girer. Bu suretle mehterlik ve ney sazı Cebrail'den kalmış ve mehter sazı olan koş-ney de kutlu bir saz olmuştur. Türk Borusu olarak da bilinen nây-i türkî XII. yy. da savaşlar da kullanılmıştır.¹⁸

Ayrıca, kaynaklarda mûsikîyi, tedâviye ilk uygulayan Hz. Lokman ve O'nun çağdaşı Hz. Davud olduğu bildirilmektedir. Hz. Lokman, hastalarını ilaçla tedavi ederken, Kur'an-ı Kerim'de sesinin güzelliği övülen Hz. Davud'un çok defa hastalara güzel sesi ve sazı ile şifa kaynağı olduğu; hatta yine sesi ve sazı ile şifa duası okuduğu ve bu yolla "Saul" adlı hükümdarı iyileştirdiği de nakledilmektedir.¹⁹

İsrail kavminin, Davud Peygamberin güzel sesini taklid amacıyla nefesli çalgılar icad ettikleri, Kürtlerin de otlayan koyunları çağırma amacıyla nây-ı sefid'i icad ettikleri kaynaklarda belirtilir.²⁰

Anlaşıldığı üzere ney sazımız ilk çağlardan bu yana tüm uygarlıklarda farklı biçimde de olsa kullanılmıştır. Ney ilk zamanlar kullanıldığı basit şekliyle kalmamış hem fiziksel şekil olarak hem de oktav genişlemesi yönüyle kendini tekamül ettirmiş ve bugünkü şeklini almıştır. Mûsikîmizin her türünde kullanılacak bir karaktere ve ses sahasına sahip olması nedeniyle bu değerli sazımız unutulmamış ve bugünüme kadar gelmiştir.²¹

15 Hüseyin Sadettin Arel; *Türk Musikisi Nazariyatı*, Hüsniyatı mat, İstanbul 1968, Ayrıca bkz. Arel, "Türklerde Musiki Aletleri", *Musiki Mecmuası*, sayı 235-260 (Bu sayıların 25-29. sayfaları içerisindeki bilgilerden elde edilmiştir.)

16 Henry George Farmer; *17. yy'da Türk Çalgıları*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1999, çev.; Dr. M. İlhami Gökçen, s.20.

17 Ömer Faruk Harman; *İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, C. 9., s. 22.

18 Süleyman Erguner; *Ney Metodu*, Yaşar Matbaası, İstanbul 1986, s.1146Öney, Cahit, i Hz Mevlânâ ve Musiki, *Musiki Mecmuası*, İstanbul 1948, sayı 419.

19 Ruhi Kalender; "Ruh Hastahkları Tedavisinde Musiki", A.Ü.İ.F.D. C. XXXI, s. 271, Ankara 1989.

20 Bardakçı, a.g.e. s.99-108.

21 Bayram Akdoğan; *Türk Din Musikisinde Kullanılan Çalgılar ve Özellikleri*, Seminer, Ankara 1994, s.3-18.

Ney'in Dini Mûsikîmizdeki Yerini Alması

Ney gerçek mânâda bugünkü hâlini Mesnevî sahibi Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî ile birlikte almıştır. Ney'e kutsallık kazandıran ve onu bir mürid-i kâmil olarak nitelendiren Mevlâna ve O'ndan sonraki mevlevîlerdir.

Mevlevîler bu saza maneviyât izâfe ederek sazların en mükemmeli ve en hazini olarak nitelendirmişler ve ona nây-i şerif demişlerdir. Klasik Türk şiirinde bu şaz sonsuz mecazlara ve edebi sanatlara konu olmuştur.

Ortaçağda önem kazanan ney, mevlevî tarikatında itibar kazanmıştır. XVII. asra ait olan bir osmanlı vesikasında, bir dervişin ney çalıp çalamamasının mevlevî olup olmadığının bir göstergesi sayılmıştır.²²

Ney, Türk mûsikisinde sadece Tasavvuf musikisi icrasında kullanılmaz. Askerî mûsikî hariç, dindışı mûsikîde de mühim bir saz haline gelmiş ve diğer nefesli sazların yanındaki yerini almıştır.

Ney'in Hikâyesi

Feridüddîn-i Attar, Mantikü't-tayr isimli eserinde ney'in dinî menşei Hz. Muhammed (s.a.v.) zamanına kadar götürmektedir.

Attar'a göre, Hz. Muhammed (s.a.v.) yeğeni Hz. Ali ile sohbet ederken O'na ilahi aşkın esrar ve hakikatleriyle ilgili öyle bir sır veriyor ki, Hz. Ali onun azametini içine sığdıramıyor. Hemen Medine haricine çıkıyor ve boş bir kuyuya tákât ve tahammül gösteremediği o sırrı anlatıyor. Boş kuyu coşuyor, suları taşıyor. Bu suların feyzi ile kuyunun kenarında kamışlar oluşuyor. Nihayet bir çoban bu kamışlardan birini kesiyor. Onu muhtelif yerlerinden deliyor ve üflemeye başlıyor. O anda, o kamış parçasından âşikâne inleyiş ve feryadlar yükseliyor. Kalplere vecd ve heyecan veriyor. O sırada Resul-i Ekrem Efendimiz ney denilen bu kamış parçasından çıkan bu âşikâne sesleri işitiyor. Bunkâki sır ve hikmeti derhal anlıyor ve Hz. Ali'yi çağırıyor.

– Benim sana tevdi ettiğim sırrı açıkladın mı? buyuruyor.

Hz. Ali;

– Evet, o büyük sırrı, kalbime sığdıramadım ve boş bir kuyuya söylemeye mecbur kaldım, diye cevap veriyor.

O andan itibaren o kamış parçası, aşk ve esrar-ı ilahinin hakikatlerine tercüman oluyor.²³

Tasavvufî Anlamda Ney

Tasavvufî olarak ney'in hikâyesi şöyle anlatılır;

Ney bir zamanlar, kendi asıl vatanı sazlık, kamışlık bir bölgede hemcinsleriyle birlikte yaşamaktadır. Onu oradan keserler, pişsin olgunlaşsın, içi boşalsın diye gübre yığınının içine sokarlar. Ney, o karanlık ve pis yerde bir müddet kalır, çile çeker, sabır ve tahammül gösterir. Sonunda içi bomboş hale

22 Yılmaz Öztuna; *Türk Musikisi Ansiklopedisi*, M.E.B., İstanbul 1969, c. II, s. 78.

23 Mehmed Zeki Pakalın; *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, M.E.B. c. II, s. 689.

Ayrıca bkz. Fonton Charles, 18. yy. da Türk Müziği, Pan Yay., 1987, s.80, Çev : Cem Behar Mehmet Önder, *Gönüller Sultanı Hz. Mevlana*, No Name Ofset Matb. Ankara 2000, s.104.

gelir, rengi sapsarı olur. Onu oradan çıkarırlar, üzerine delikler açarlar. Ağız kısmından üfürülünce, kalpleri yakan bir ses ile feryada başlar. Bu feryadı, asıl vatanı Neyistan yani kamışlıktan olan ayrılığının doğurduğu hasretten kaynaklanmaktadır. O, nağmeleri ile ötelerin mükemmelliğini, ötelerin güzelliğini terennüm etmektedir. Kamış, içi boşalmadan yani fena halini, yokluk, hiçlik makamını elde etmeden, ötelerin ruhani soluklarını haykıramaz.²⁴

Mevlâna içteki ilahi cezbeyi harekete geçiren bir ilham kaynağı olduğu için ney'e âşıktır. Mânâ âleminin o güzelliğine götürebilen, ötelere ile yaşadığımız şu ânu birleştirebilen, ötelere diline tercümân olan ney'in o yanık, hazin sesidir. Bu aslında insanlara Allah tarafından sunulan ilâhî bir lutuftur. Ne mutlu o lutfu mazhar olabilen kişilere.

Mevlâna eserine "Bişnev ez ney....." mısraları ile başlamış ve devam eden onsekiz beyitte neyi sembolleştirmiştir. Neyi dinle, çünkü ney birşeyler anlatmakta, birşeylerden haber vermede, ayrılıklardan şikayet etmemedir. İçi boşalmış, başı kesilmiş, yüzü benzi sararmış, neyzenin nefesine terkedilmiş olduğu halde o, Allah'ı zikretmektedir. Burada kastedilen aslında İnsan-ı Kâmil'dir.²⁵

Basit bir kamış parçası olan ney, gönül sahibinin elinde bir kamış olmaktan çıkar ve Tanrı esrarını fısıldayan bir ses, bir nefes olur. Bu nefes Mesnevi'de ney olmaktan çıkıyor ve Mevlânâ'nın tâ kendisi oluyor.

Neyzen sözle şiirle söyleyemediklerini veya dile getiremediği duygularını, ney'inin içine girip bir yanardağ gibi kükreyerek haykırır, etrafına aşk volkanları saçar. Bu ateş etrafını da yakar. Ney'indeki o uğultu, ne rüzgarın ne de dalgaların uğultusuna benzer. O uğultuda, neyzen'in vicdanındaki temennîlerin ağlayarak yalvarışı vardır.²⁶

Ney'in üzerindeki yedi delik aslında insan başında bulunan göz, kulak, burun, ağız gibi yedi deliği ifade etmektedir. Nitekim Mesnevi'yi İngilizceye tercüme eden Reynold A. Nicholson "Mevlânâ, kendisini, Çelebi Hüsameddin'in ağzından üflenen ve kendi yarattığı gıryan mûsikîyi döken bir neye benzettir" demektedir.²⁷

Yaman Dede "Nây" adlı manzumesinde şöyle seslenir;

İçi boş, benzi sararmış, ona âşıktır maya
Derd-i hicran ile inler, eder ah Leylâ'ya
Arzeder hıçkırarak aşkını hep Mevlânâ'ya
Bak neler söyletiyor Hazreti Mevlânâ'ya

Davud Peygamber bir gün bir sazlıktan geçiyormuş. Bu sırada hafif bir rüzgar esmeye başlamış. Kamışlar başlamış ötmeye. Ama ne ötüş! Hz. Davud olduğu yerde kalakalmış. Bu ses ne ilâhî bir ses, ne içten bir teren-

24 Ethem Cebecioğlu; *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Rehber Basın Yayın, Ankara 1997, s. 555.

25 Süleyman Ergenur; "19. Asır Neyzenleri", Kubbealtı Akademi Mecmuası, 1993, sayı 1, s.46

26 Şevki Koca -Murat Açık, *Halikarnaslı Bohem (Neyzen Tevfik Külliyyâtı)*, Nazenin Yayınları, İstanbul 2000, s.20

27 Mehmet Önder; a.g.e. s.104

nüm..... Bir tanesini koparmış, dudaklarına götürmüş, başlamış üflemeye. Bundan sonra Allah'a olan aşk ve muhabbetini bu kamışla dile getirmiş.²⁸

Ney'in sesi, aşk evinin temel harcıdır. Bu harç olmasa aşk olmaz. Bu evi inşa etmede büyük rolü olan ney, kulun rabbiyle olan bağlantısında dosttur, sırdaştır.

Mevlânâ;

Gizli sırlarını söylemede cihanın

O yanık ney, o yanık ney, yanık ney

Ney nedir? O bûsesi güzel cânânın

Öptüğü şey, öptüğü şey, öptüğü şey.²⁹

Bir arşın uzunluğundaki kamış parçasının esrarlı nağmeleri, Mevlânâ'nın hassas ruhunda bir ilham kaynağı tesiri meydana getirmiştir. Mesnevi gibi muazzam bir kitap hiç şüphesiz o yüksek ilhamlarla meydana gelmiştir.³⁰

Mevlânâ'nın ney üflediğine dair bilgi Henry George Farmer'in "XVII. Asırda Türk Çalgıları" isimli kitabında geçmektedir. Ancak Mevlânâ'nın, Neyzenlerin Pîri olan Neyzen Hamza Dede'yi hiç yanından ayırmadığını gözönünde bulundurursak, Mevlânâ'nın ney'siz, hiçbir gün geçirmediyine ve o mânâ sesinden mahrum olmadığına tanık oluruz.

Ney, ney olmadan nasıl bir halde ise, insan da o haldedir. Ney'in içi temizlenip vesaire işlerden sonra gerçek ney haline nasıl geliyorsa ve ondan ilahî sırlar ifşâ oluyorsa, insan da ruhanî pisliklerinden temizlendikten sonra gerçek mânâda insan-ı kâmil olur ve artık ondan ilahî sırlar ifşâ olur.

Ney, bir musiki aleti olmasının yanında, öncelikle bir tefekkür ve inanç vasıtasıdır. Allah'a ulaşmada bir yoldur, rehberdir.

Mevlânâ, musikiyi, bütün maddi ve fiziki hâdiselerin üstünde, tamamen ilâhî bir anlayış ve sezisle Elest Bezmî'nin âvâzesi diye tarif etmiştir.³¹

Elest Bezmî'ndeki bu âvâzeye gerçek mânâda tercüman olan bu bağlantıyı sağlayan, götüllerde ferahlık ve huşû yaratan hazîn ve yanık sese malik enstrüman, musikimizdeki icrâ heyetlerinin baştacı nây-i şeriftir.

Türk milleti maneviyât ve sanat güzelliğini birleştiren en önemli ifade vasıtası olarak gördüğü ney'i asırlarca baştacı etmiştir. Ney neyzen Süleyman Erguner için, insan varlığının iç âlemini insan nefesi ile dile getiren bir sazdır. İnsanın ruh âlemine doğrudan doğruya tesir eden bu saz ayrıca Türk milletinin millî ve manevî değerlerini ifade etmeye yarayan teknik bir yapıya da sahiptir. Nefes-nefis, nefesi alıştırmak-nefsi alıştırmak....işte bir neyzenin riayet etmesi gereken iki önemli husus. Ney'i bir müzik âleti olmasının yanında öncelikle bir mânevî tefekkür ve inanç vasıtası olarak görmek gerekir.³²

28 Önder, a.g.e. s.104-105.

29 Önder, a.g.e. s.104-105.

30 Akdoğan, a.g.e. s.3-18.

31 Ruhi Kalander; "XV. yy.'a Kadar Arap İnan ve Türk Musikisinin Kısa Tarihi", A.Ü.İ.F.D. c. XXXIX, s. 253, Ankara 1999.

32 Yalçın Çetinkaya, *Müzik Yazıları*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999, s.40-4147 Öztuna, a.g.e.

Müzik, Şirazlı Ruzbahan Bağlı'ye göre "Esrar-ı Rabbânî" nin uyarıcısıdır. Müzik eğer insanı günaha teşvik ediyorsa, o kişi de noksanlık vardır. Mükemmelle erişen için ise müzik; bir öğüttür.³³

Neyzenin ney üflerken ruhunda olanı, ney'ine üfleyerek ney'in feryadı ile dışarıya aktarması, ney'i ile bütünleşmesi hali aslında iki bedenin tek vücûd olması demektir.³⁴

İsmail Ankaravî, Minhâcu'l-Fukarâ isimli eserinde Sûfi'den bahsederken, Sûfi'nin tıpkı ney gibi kin, nefret, garaz, hile mefhumlarından, mâsivânın* kir ve paslarından temizlenmiş; dünyaya ait dağdağadan, dedikodudan, meşguliyetlerden hâli olmuş, gönlünü arındırılmış birisi olduğunu nitelendirmiştir.³⁵ Yine aynı eserde Resulullah'ın şöyle buyurduğunu bildirmiştir: "Cennette ağaçlar üzerine takılı ziller vardır. Cennet ehli, onların güzel sedasını dinlemek istediği zaman, Allah-û Teala arşın altından bir rüzgâr yaratır ve gönderir. O rüzgâr ağaçların dallarını hareket ettirerek zillerin leziz bir ses çıkarmasını sağlar. Şayet dünya ehli o sesi duysaydı, dayanamaz ölürdü."³⁶

Bu hadîs'e binaen Ankaravî; bu cennet mazhar olan ârifler ilim ve irfan sofrasına erdikten sonra, semâ* ile lezzet bulmak isterler. Bu cennetteki ağaçların dalları diye tarif edebileceğimiz neyzenlere müteveccih olarak otururlar. Allah-û Teala neyzenlerin Hak aşkıyla gönüllerinde husûle gelen arş-ı âlâlarından âdetâ bir kutlu nefes gibi yarattığı esintilerle, cennetteki ağaçların zillerin mesabesinde olan ney'e dokundurur ve ondan çıkan ilâhî nağmeler, âşıkları mest eder. Eğer halktan biri o leziz nağmeleri âşıkların dinlediği gibi dinleseydi, onun güzelliğinin şiddetinden nefisleri ölür ve böylece derviş olurlardı. Bununla da kalmaz "ölmeden önce ölüünüz" sırrına mazhar olurlardı diyerek ney kamışlarını, cennetteki ağaç ve dallara; neyden sâdır olan o hazin seslere de cennetteki zillerin sadâsı benzetmesini ifade etmeye çalışmıştır.³⁷

Ney'in Kelime Anlamı ve Tarifi

Nây veyahut ney kelimesi Farsça bir kelimedir. Ney kamış demektir. Eski Türklerin ve şimdiki Türklerin ve şimdiki Bulgarların çalgısı olan "gayda"-nın ucundaki kamışın ismi de neydir. Mevlevilerin biraz daha maneviyat izafe ettiği ve sazların en mükemmel ve en hazini olan Nay-i Şerifin de adıdır.³⁸

33 Çetinkaya, a.g.e.s.49.

34 Çetinkaya, a.g.e.s.123.

35 İsmail Ankaravî; *Minhâcü'l-Fukara*, İnsan Yayınları, İstanbul 1996, s.31.

36 Ankaravî; a.g.e. s.111.

*Elest Bezmi: Mîsâk. İnsanın ezelde, Allah'ın Rabliğini kabul etmesi. Bkz.Hayrani Altıntaş; *Tasavvuf Tarihi*, Ankara 1991, s.72.

*Mâsivâ: Allah'ın dışındaki herşey. Bütün yaratılanları içine alır. Bkz.Ethem Cebecioğlu; *Tasavvuf Terimleri ve Değişimleri Sözlüğü*, Mâsivâ mad. s.488.

37 Ankaravî; a.g.e. s. 111.

*Semâ: Raks. Âşıkların ve fukarânın deverânı. Bkz.Ankaravî *Minhâcü'l-Fukara* s.369

38 Uz, Kazım, *Musiki İstihâatı*, Küg Yayını, Ankara 1964, sh. 47.

Ney Farsça “nây” kelimesinin muhaffefidir ve kâmiş demektir.³⁹ Araplar “mizmar” derler, fakat bu kelimenin manası ney’den şümlüldür. Üflenerek çalınan bir grup sazı içine alır.

Batıda tipik bir Türk sazı olarak tanınmış ve “Turkish Flute = Türk Flütü” denmiştir. Kelimenin menşei çok eskidir ve Sümerce’de bir nefesli saza denilen “nâ”dan türediği ileri sürülmüştür.⁴⁰ Ney yahut Nây /genirc name for flute, flüt için genel isimdir. Türk musikisi yazarı Ahmet oğlu Şükrullah’a (XV. yy) göre nây’a, önceki dönemlerde pîşe denilmekteydi.⁴¹ Ney eğlence aleti, üflemelilerden, mizmar, zammare⁴² Türk müziğinde yer alan, kaval biçiminde, yanık sesli⁴³ dudak pozisyonuna tâbî olarak bir sesin değişik şekillerde üflenebildiği bir nefes sazıdır.⁴⁴

Ney isminin beş manası vardır.

1. Bütün Doğu memleketlerinin daha çok sanat musikilerinde kullandıkları kâmiştan yapılmış dilsiz nefesli sazlar için kullanılan kollektif isimdir.

2. Sıra kâmişli, miskal nevinden bir saz

3. Yan flüt

4. Nay anbanan, ney erbab şeklinde “tulum”

5. Dilli kaval, düdük⁴⁵

Nây terimi Mesnevi Şerif de; a) Kâmiştan yapılmış nefesli saz, b) İçi boş ve değersiz kâmiş, c) Usâresinden (özünden) şeker çıkarılan kâmiş, d) Nefes borusu, manalarında kullanılmış ve ekseriyetle bir sembol olarak işlenmiştir.⁴⁶

Ney’in Yapısal Özelliği

Ney sarı ve budaklı bir kâmiştan yapılıdır. Oldukça basit bir alet olduğu için, fosurtusuz ve falsosuz çalmak zordur. Kâmişin üzerine parmaklar basılarak çalınır. Ses çıkması için baş sola eğilerek üflenir ki, bu pozisyon çok meşhurdur. Muhtelif kalınlıkta ve uzunluktadır. Küçüldükçe sesi tizleşir. Kalın seslilerin çalınması daha fazla hüner işidir ve geniş nefes ister. Ney’in delikleri kızgın demirle veya hususi şekilde yapılmış keski ile dairevi bir biçimde açılır.⁴⁷

39 Öztuna, Yılmaz, Türk Musikisi Ansiklopedisi, MEB, İstanbul 1969, c. II, sh. 78.57

Tanrıkorur, a.g.e. s.384-387.

40 Öztuna, Yılmaz, a.g.e.

41 Farmer, Henry George, 17. yy’da Türk Çalgıları, T.C. Kültür Bakanlığı, Ankara 1999, sh. 20, 21, çev. Dr. M. İlhamî Gökçen.

42 Mahfuz, Hüseyin Ali, Kâmûs’ul-Mûsikıyyi’l-Arabiyye, Dârul-hurriyye, Bağdat 1977, s. 124-125.

43 Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, Milliyet 1997, Heyet.

44 Tanrıkorur, Cınuçen, Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1998, s. 383-387.

45 Arel, Hüseyin Saadettin, Türk Musikisi Nazariyatı Dersleri, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1968.

46 Öney, Cahit, Hz Mevlana ve Musiki, Musiki Mecmuası, İstanbul 1948, sayı 419.

47 Öztuna a.g.e.

Ney yapımında kullanılan kamışın boğumlu olması gerekir. Yarım açılan en üstteki boğum dışında, öbür yedi boğum yeri, tümüyle açılır. Altısı ön-yüzde olan perde deliklerini açmak için neyin toplam boyunun 26 / 1'i ölçü olarak alınır. Arkadaki delik tam ortadadır. Ön delikler üçerli iki grup halindedir.⁴⁸ En iyi cinsi Şam civarında Ainazarca adı verilen bir sazlıkta yetişen bir cins boğumlu kamıştan yapılır. Ney'in uzunluğu normal olarak yirmi dört ya da yirmi beş parmadır. Boğumları kamışa düzgün bir görünüm sağlamak amacıyla altın ya da başka bir madeni telle sarılır.

Ney'in üst kısmına, kesik bir koniye benzeyen, boynuz ya da fildişinden yapılmış bir ağızlık takılır. Bu ağızlığın içi oyuktur ve dışına göre ters bir diğer kesik koni oluşturur.⁴⁹ Buna başpare denilir. Başpare sesin daha sıhhatli çıkmasını sağlar. Ney'de sesin hasıl olma prensibi flütün aynıdır. Yalnız flüt gibi tam yan tutulmayarak hafif yan tutulup ağzın bir kısmı açığa bırakılarak üflenir. Bu sebepten Türkçede ney çalmak yerine ney üflemek deyimi daha çok kullanılmıştır.

Ney yapımına uygun kamışlar, Suriye, Trablus gibi sıcak memleket kamışlarıdır. Hakikatte bize neyi doğa imâl eder. Şöyle ki ney yapımına uygun boğum boyları olan kamışlar binlerce kamış arasında ancak birkaç adet bulunabilir. Uzun müddet kullanılan ney'ler koyu kırmızı kahverengi bir hal alırlar ki bunlar kıymetlidir.⁵⁰

Türk sazları içinde ney hariç diğerlerinin akortları sabit değildir. Ney belli bir akorda açık esnasında gelir ve burada kalır. Bu nedenle Türk Musikisinde ahenk denildiğinde "Ney ahengi" akla gelir.⁵¹

Her kamıştan ney yapılmaz. Bunun için gerekli kamışın parlak, sağlam, dengeli gelişmiş ve özellikle sık boğumlu olması şarttır. Ülkemizde ney için kamışlar Ege'de, Mudanya dolaylarında ve bilhassa Hatay - Antakya (Samandağı) bölgelerinde bulunur. Diğer ülkelerde yetişen kamışlardan da ney yapılır. Bunlar Mısır, Suriye (Halep civarı), Fransa (Güney Fransa) gibi.⁵²

Yapısı ve çıkan sadâsı ile tabiata ve insan sesine en yakın olan sazdır. Kamış üzerinde birbirleri ile eşit ölçüde 9 adet boğum vardır. Ney'in ilk boğumu olan boğaz boğumunun üstünde yer alan başpare genellikle boynuzdan yapılan bir ağızlıktır. Camış boynuzu en çok tercih edilen malzemesidir. Başparede şu kısımlar bulunur;

- a- Nefesin üflendiği delik
- b- Dudağın dayandığı sadıh
- c- Ayak
- d- Hazne (boğazın içinde kalan kısım)
- e- Tabla

48 Temel Britannica, Hürriyet, c. 13, s. 70.

49 Fonton, Charles, 18. yy. da Türk Müziği, Pan Yayıncılık, 1987, Çev. Cem Behar.

50 Bertuğ, Selami, Sazlarımız Ney, Ankara 1970.

51 Ergüner, Süleyman, Ney Metodu, Yaşar Matbaası, İstanbul 1986.

52 Ergüner, a.g.e. s.19.

Parazvâne neyin boğaz boğumu ile 9. boğumuna takılan koruyucu metaldir. Bafondan yapılır. Aksi halde başpârenin zorlaması ile kamyş kırılabilir.⁵³

Ney'in seslerini veren delikler (perdeler) boğumlara göre şu şekilde dağılır.

V Boğum : Aşiran Perdesi. Sadece bu delik ney'in arka tarafında bulunur.

VI. Boğum : Burada iki delik bulunur.

1- Nevâ perdesi

2- Hicaz perdesi

VII. Boğum : Birbirlerinden diğerlerine göre biraz fazla aralıklı iki delik vardır.

3- Çârgâh perdesi

4- Segâh perdesi

VIII. Boğum : İki delik vardır.

5- Kürdî Perdesi

6- Dügâh Perdesi⁵⁴

Ney Çeşitleri

Ney üç ana grubta toplanır:

1- Esas Ney : Aralarında bir tam ses (Tanini) olan Neyler; Kız, Mansur, Şah, Davud, Bolahenk

2- Nısfiyeler : Esas neylerden bir oktav tiz ses verirler

3- Ara (Mabeyn) ney ve nısfiyeler

Dinî ve klasik Musikimize mâledilmiş bulunan, batı musikisinde La sesi-ne tekâbül eden ney, Mansur Ney adını taşır.⁵⁵

Bugün kullanılan akordlar ve bu akordlardaki ney'lerin hangi perdelerinin Mansur-Dügah Ney'inin sesine karşılık geldiği sesler aşağıda belirtilmiştir.

1- Bolahenk Nısfıye (Yerinden) Yegâh verir: Mansurla

2- Süpürde (Bir ses aşağı) Hüseyniâşiran: Mansurla

3- Müstahzen (Bir buçuk ses aralığı aşağı) Acemâşiran : Mansurla

4- Yıldız (2 tanini ses aşağı) Irak : Mansurla

5- Kız neyi (4 tanini ses aşağı) Rast : Mansurla

6- Mansur (5 tanini ses aşağı) Dügâh : Mansurla

7- Şah (6 tanini ses aşağı) Bûselik : Mansurla

8- Davud (7 tanini ses aşağı) Çârgâh : Mansurla

9- Bolahenk (8 tanini ses aşağı) Nevâ : Mansurla

Genel olarak çeşitli ülkelerde kullanılan Ney ve Nısfıye ara neylerin tablosu aşağıdadır.

1- Bolahenk Nısfıye

2- Bolahenk Mâbeyn Nısfıye

3- Süpürde

53 Erguner, a.g.e.

54 Erguner, a.g.e.

55 Erguner, a.g.e.

- 4- Müstahzen
- 5- Yıldız
- 6- Kız Neyi
- 7- Kız Neyi – Mansur Mabeyni
- 8- Mansur
- 9- Mansur – Şah Mabeyni
- 10- Dik Şah
- 11- Şah
- 12- Davud Mabeyni
- 13- Davud
- 14- Bolahenk

Tabiatta 22 akord ney vardır. Ney tablosu Kaba Rasttan Neva'ya kadardır. En pes akord Bolahenk Neydir. Uzunluğu 104 cm olduğundan kullanılması güçlük nedeniyle yapılmamaktadır.⁵⁶

Davud ney	Birim : 35mm uzunluk : 35 x 26 910 mm
Şah ney	Birim : 35 mm uzunluk : 33 x 26 858 mm
Mansur ney	Birim : 31 mm uzunluk : 31 x 26 806 mm
Kız ney	Birim : 27 mm uzunluk : 27 x 26 702 mm
Yıldız ney	Birim : 25 mm uzunluk : 26 x 26 650 mm
Müstahzen	Birim : 23 mm uzunluk : 23 x 26 598 mm
Süpürde	Birim : 22 mm uzunluk : 22 x 26 572 mm
Bolahenk Nisfiye	Birim : 20 mm uzunluk : 20 x 26 520 mm

Ney'in üfleniş tarzı

Süleyman Erguner "Ney Metodu" isimli eserinde neyin üfleniş tarzını şöyle özetler:

Neyde sesin oluşumu, üflenen havanın, aralarında ölçü farkı olan boşluklardan geçerken titreşimi ile olur. Akciğerler hava deposu, boşluklar ağız ve ney boşluklarıdır. Üfleşte, ağız boşluğunun, dudaklar arasında husule getirilen deliğin büyüyüp küçülmesi ve neyin dudaklara göre eğimi rol oynadığı kadar ciğerlerden sevkedilen havanın az veya çok şiddetli oluşu da etkilidir.

Ney'in ölçüsü sabit olduğundan, birçok sesin üflenişindeki rol, daha çok neyzenin bu işle ilgili uzuvlarına düşmektedir. Bunlar da ciğerler ve ağız boşluğu ile bunu sınırlayan adalelerdir. Ciğerler kendi kendine çalışan bir sistem olmakla beraber irade altına da alınabilir. Öğrencinin çekeceği güçlüklerden biri, olabildiğince nefesini irade altına almasıdır. Sonra, ağız boşluğunu çevreleyen dudak, dil, yanak, damak ve boğaz adalelerinin ney üfleme vaziyetinde gerektiği gibi ve gereken zamanda kalabilmesini sağlamasıdır.

Ney'in tutuluşu ve parmakların hareketi ikinci derecede kalan zorluklardır. Ney üfleyecek kimsenin ciğerlerinin normal olması, sıhhati için olduğu kadar ney üfleyebilmesi için de ciğerlerinin kapasitesini fazlalaştırması lazımdır. Bu nedenle neyzenlerin sabahları özellikle derin solunum hareketleri yapmalarını tavsiye ederiz.

⁵⁶ Erguner, a.g.e.58 Erguner, a.g.e.

Ney'in bütün sazlarla birlikte icra edilebilir bir saz olma özelliği de vardır. Dolayısıyla ney sazı bu özelliğini, hangi sazla beraber solo yapsa kendisindeki o büyüleyici esrarengiz nağmeleriyle dinleyenleri etkisi altına alır.

Her enstrüman çalan müzisyen gibi, ney üfleyen neyzenler de, üflemele-ri bakımından tavırları (yorumları) değişik değişikdir. Büyük neyzenler hocalarından aldıkları tavrı, kendi bilgi ve becerilerini de katarak, kendi tavırlarını bulmaya çalışırlar.

Türk Müsikisi'nin hava şartlarından en az etkilenen sazımız Kânun'dur. Kânun, mûsikîmizin diyapazonu (sabit perdeli akort sazı) olarak kabul edilmiştir. Ney ise; dudak pozisyonuna bağlı olarak bir sesin değişik şekillerde üflenebildiği bir sazdır. Bunu daha iyi anlayabilmemiz açısından Cinuçen Tanrıkorur, Neyzen Akagündüz Kutbay ile arasında geçen bir olayı şöyle anlatıyor;

Birlikte çaldığımız ilk yıllarda bir gün Aka'ya bir karar sesi üflemesini istediğim zaman, O'ndan şu ihtarı almıştım."Benden akort alınmaz, ben ne duyarsam onu üflerim. Sen benden daha sabitsin, evvela sen iyi bir akort yap"... Tanrıkorur şöyle devam ediyor; Rahmetli Aka, Kemânî Haydar Tatlıyay'ın oyun havalarını da, J.S.Bach'ın müziklerini de çalardı. Bunu insanların "Adam Bach bile çalıyor"u dedirtmek için değil; elindeki o ilkel görünüşlü sazın, dünyanın az veya çok gelişmiş her türlü mûsikisine ait eserleri çalabileceğini ispat için yapmıştı. Yunus Emre Oratoryası'nda ney'i ilkel bulup flüt'e sabâ taksim yaptıranlara çarparcasına...O, Batı'nın budala bir taklitçisi değil; şuurlu bir "güzel" düşkünü neyzendi.⁵⁷

Ney'in Ses Alanı

Ney 250 yıl öncesine kadar altı delik ve iki oktavlık bir ses alanına sahipti. Kutb-u Nâyi Osman Dede (1730 – 1818) tarafından 7. delik ilave edilmiştir (arka delik). Bu suretle Neyin ses alanı 3 oktav genişliğine çıkartılmıştır. Bu sesler kaba rast'dan başlar ve Türk musikisindeki bütün aralıkları kazanmak şartı ile tiz gerdaniye'ye kadar ulaşır.

Eskiden ney çoğunlukla tekkelerde üflenirdi. Neyzenler dizleri üzerinde oturur neyin alt kısmını sol dize dayarlardı. Günümüzde genellikle sandalyede oturarak ney üflenir. Ney'i sol dize koyarak üflemek normal üfleme demektir. Ancak sol elle çalışanlar ney'i sağ dizlerine dayarlar.⁵⁸

Ney çeşitlerine verilen isimler birer mana taşımaktadırlar.

Davud : Sesinin güzelliği ile meşhur, şair İsrail Hükümdarı = Do

Şah : Padişah = Si

Mansur : Tanrı yardımı ile üstün gelen = La

Kız Neyi : Şehribay = Sol

Müstahsen : Herkesin güzel bulup beğendiği = Fa

Süpürde : Ismarlanmış, bırakılmış, verilmiş = Mi

Bolahenk : Ahangi bol = Re⁵⁹

57 Tanrıkorur, a.g.e. s.384-387.

58 Ergüner, a.g.e.

Ney'in Muhafazası ve Bakımı

1- Bez veya kumaştan bir torba içerisinde duvara dikey asılmalı. Yatay durumda olan ney daha çabuk eğilir. Bu, ses yönünden bir mahsur teşkil etmez.

2- Serince bir mahalde muhafaza edilmeli.

3- Ney susam yağıyla yağlanmalı. Badem yağı da olabilir.

4- Dışına hiçbir madde sürülmez sadece yumuşak kuru bezle silinir.

5- Boynuz başpâreleri de yağlanmalı.

6- Uzun süre kullanılmayacak başpâreler çıkarılmalıdır.⁶⁰

İhsan Tür ney açılımında yeni bir sistemden bahsetmekte ve ney'deki bazı perdelerin falsolu olduğunu ileri sürmektedir. Bu yeni sistemde açılan neylerin, neydeki falsolu sesleri gidereceğini dile getirmektedir.

Bu sisteme göre perdelerin yerleri şöyledir;

Rast – Dügâh mesafesi	:	105 mm
Dügâh Nim Kürdî mesafesi	:	37,5 mm
Nim Kürdî – Segâh mesafesi	:	37,5 mm
Segâh – Çârgâh mesafesi	:	45 mm
Çârgâh – Hıcaz mesafesi	:	37,5 mm
Hıcaz – Nevâ mesafesi	:	37,5 mm
Neva – Hüseyniâşîrân mesafesi	:	90 mm
		390 mm

Bu, alt uçtan Hüseyniâşîrân'a olan mesafedir. Misalimizde ise bu ney'in uzunluğu $390 + 390 = 780$ mm olmaktadır.

Netice itibariyle, ney perdeleri, yukarda izahını bir misalle göstererek yaptığımız şekilde açıldığında, klasik sistemdeki falsoların hepsi ortadan kalkmış ve neyzenin icra sırasında karşılaştığı tüm zorluklar bertaraf edilmiş olur.⁶¹

Neyzen Doğan Özeke, Türk Mûsikîsi'nin bir kulak mûsikîsi olduğunu, ancak hissedilirse icrâ edilebileceğini iddia etmiş ve ney'i perdeli bir saz olarak gösterenlere karşı tavır almıştır. O'na göre ney; kemençe gibi bir sazdır. Tıpkı bir telin üzerinde kayan bir parmağın yaptığı hareketler gibi, ney'de de dudak ve el pozisyonları marifetiyle, bir perdeden çok sayıda ses elde edilebileceğini savunmuştur.⁶²

Özeke, ney sazında bugün iki ekolün varlığından söz etmektedir. Yenikapı Ekolü ki Yusuf Paşa ve Rauf Yekta kanalıyla kendisine (Özeke) kadar ulaştığını, ne yazık ki kendisiyle son bulduğunu dile getirmiştir. Diğeri de Kuledibi Ekolü ki Aziz Dede ve Emin Dede kanalıyla günümüze kadar ulaşmıştır. Bugün konservatuarlarda öğretilen ekol budur diyerek, hicivleriyle de ünlü

59 Bertuğ, Selâmi, a.g.e.

60 Akdoğan, Bayram, Türk Din Musikisinde Kullanılan Çalgılar ve Özellikleri, Seminer, Ankara 1994.

61 Tür, İhsan, Klasik Tarzda Açılmış Neyler Hakkında Bir Eleştiri ve Yeni Bir Sistem, Musiki Mecmuası, İstanbul 1948.

62 Ahmet Doğan Özeke, *Neyzenler Kahvesi*, Pan Yayıncılık, İstanbul 2000, s.7.

şair, Neyzen Tevfik'i apayrı bir kategoriye yerleştirip "O kendi yolunu kendi çizmiştir" ifadesini kullanmıştır.⁶³

Elimizde 3 ney metodu vardır. Ziya Santur (1947) ve Avni Zaimler (1948), ikincisi, Türk Musikisinin ilmi esaslarına göre yazılmıştır. Her ikisi de Arel Kütüphanesindedir.⁶⁴

1986 da basılmış olan Neyzen Süleyman Ergüner'in "Ney Metodu" bunlardan daha kapsamlıdır. Bugün elimizde daha kapsamlı bir şekilde genişletilmiş hali bulunan Ergüner'in kitabı, ney öğrenmek isteyen neyzen adaylarına, resimli ve CD destekli olması ile bu konuda idealdir.

Günümüzde ney imâlâtçıları

Niyazi Sayın – İstanbul'da
Mahmud Uğurlu Akdoğan – Konya'da
Sencer Derya – Ödemiş'te
Ferhan Gültekin – Adana'da
Hanefi Usta – İstanbul'da
Kemal Köker- İzmir'de
Ersin Atlı- Mersin'de
Ömer Özçelik – Konya'da
Selahattin Gülzel – Bursa'da

Günümüzdeki başlıca neyzenler

Niyazi Sayın, Andaç Arbaş, Süleyman Ergüner, Kudsi Ergüner, Sadrettin Özçimi, Arif Biçer, Ömer Erdoğanlar, Ahmet Şahin, Mahmut Bilki, Uğur Onuk, Ekrem Vural, Ali Balakbabalar, Celalettin Biçer, Osman Yıldız, Cihat Gencer, Ercan Irmak, Eyüp Hamiş, Mahmut Uğurlu Akdoğan, Aziz Şenol Filiz, A. Argun Aktuğ, Bülent Özbek, Arif Erdemir, Nuri Uygun, Ender Doğan, Bayram Akdoğan, Ramazan Kâmiloğlu, Ahmet Çakır, Ümit Gürelman, Arif Erdebil, Yavuz Akalın, Murat Salim Tokaç, Arkın Arıcalı, Ömer Faruk Tekbilek, Yusuf Kayya, Hakan Alvan, Salih Bilgin, Mustafa Güvenkaya, Yavuz Balhoğlu, Hüseyin Kutsi Sezgin, Fahrettin Acar, Cevdet Yıldız, Tuba Alagöz, Ömer Bildik, Kâşif Demiröz, Faysal Arpakuş, Timuçin Çevikoğlu, Hasan Kazancı, Ahmet Bilen, Kaan Birhekimoğlu, Murat Aytekin, Mustafa İsmail Toprak ve daha nice isimlerini sayamadığımız neyzenler...

KAYNAKLAR

AKDOĞAN Bayram; Türk Din Musikisinde Kullanılan Çalgılar ve Özellikleri (Seminer), Ankara 1994.

ALTINTAŞ Hayrani; Tasavvuf Tarihi, A.Ü.İ.F.Yayımları, Ankara 1991.

ANKARAVİ İsmail; Minhâcû'l-Fukara, İnsan Yayınları, İstanbul 1996.

AREL Hüseyin Sadettin; Türk Musikisi Nazariyatı, Hüsnütabiat Matbaası, İstanbul 1968.

AREL Hüseyin Sadettin, "Türklerde Mûsikî Aletleri", Mûsikî Mecmuası, sayı 255

63 Özeke; a.g.e s.68.

64 Öztuna, a.g.e.

- BARDAKÇI Murat; Maragalı Abdülkadir, *Pan Yayıncılık, İstanbul 1986*.
- BERTUG Selami; "Sazlarımız Ney", Ankara 1970.
- BUDAK Ogün Atilla; Türk Müziğinin Kökeni ve Gelişimi, *Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2000*.
- CEBECİOĞLU Ethem; Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, *Rehber Basın Yayın, Ankara 1997*.
- ÇETİNKAYA Yalçın, Müzik Yazıları, *Kaknüs Yayınları, İstanbul 1999*
- ÇEVİKOĞLU Timuçin, Ney, *Yayınlanmamış Kitap, Konya 1998*
- ERGUNER Süleyman; "19. Asır Neyzenleri", *Kubbealtı Akademi Mecmuası, 1993, sayı 12*
- FONTON Charles; 18. yy. da Türk Müziği, *Pan Yay., 1987, Çev : Cem Behar*.
- ÖNEY Cahit, "Hz Mevlânâ ve Müsiki", *Müsikî Mecmuası, İstanbul 1948, sayı 419*
- ÖZEKE Ahmet Doğan, "Neyzenler Kahvesi", *Pan Yayıncılık, İstanbul 2000*
- ERGUNER Süleyman; Ney Metodu, *Yaşar Matbaası, İstanbul 1986*.
- FARMER Henry George; 17. yy'da Türk Çalgıları, *çev.; Dr. M. İlhami Gökçen. Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1999*.
- HARMAN Ömer Faruk; İslâm Ansiklopedisi, *İstanbul 1994*.
- KALENDER Ruhi; "XV. yy. 'a Kadar Arap İnan ve Türk Musikisinin Kısa Tarihçesi", *A.Ü. İ.F.D. c. XXXIX, s. 253, Ankara 1999*.
- TANRIKORUR Cinuçen, "Müzik Kimliğimiz Üzerine Düşünceler" *Ötügen Yayınları, İstanbul 1998*
- KOCA Şevki, AÇIŞ Murat, Halikarnaslı Bohem Neyzen Tefvik Külliyyâtı, *Nâzenin Yayınları, İstanbul 2000*
- HALDUN İbn, Mukaddime, *MEB Yayınları, İstanbul 1996*
- UZ Kâzım, Müsiki İstilhâtu, *Küğ Yayınları, Ankara 1964*
- KALENDER Ruhi, Dini Musiki Ders Notları, *Ankara 1983, s. 1*
- KALENDER Ruhi, "Ruh Hastahkları Tedavisinde Musiki", *A.Ü.İ.F.D. C. XXXI, s. 271, Ankara 1989*.
- MAHFUZ Hüseyin Ali; Kâmûsu'l-Mûsikiyyi'l-Arabiyye, *Dâru'l-hurriye, Bağdat 1977*.
- ORANSAY Gültekin; Musiki Tarihi, *Yaykur, Ankara 1976*.
- ÖNDER Mehmet; Gönüller Sultanı Hz. Mevlâna, *No name ofset matbaa, Ankara 2000*.
- ÖZTUNA Yılmaz; Türk Musikisi Ansiklopedisi, *M.E.B., İstanbul 1969*.
- PAKALIN Mehmed Zeki, Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, *M.E.B.*
- TURHAN Salih; Türk Halk Musikisinde Çeşitli Görüşler, *Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1991*.
- Türk Dil Kurumu Okul Sözlüğü, *Milliyet Yayınları, Heyet, 1997*
- TÜR İhsan, "Klasik Tarzda Açılmış Neyler Hakkında Bir Eleştiri ve Yeni Bir Sistem" *Müsikî Mecmuası, İstanbul 1948*.
- Temel Britannica, *Hürriyet Yayınları*